

Günümüz Ebeveynliğinde Kadınsı, Annesel, Erkeksi, Babasal

Genişlemiş Oidipus ve Her Durumda Var Olan Çocuksu¹

Florence Guignard

Giriş

Düne kadar, Freud sonrası psikanaliz topluluğunun tamamı Oidipus Karmaşasının çözümlenmesi -asimptotik olsa da²- için gereken temel ölçütlerin cinsiyet ve kuşak farklılığının tanınması olduğunu düşünmekteydiler.

Günümüz Batı toplumunda, toplumun nesil farkını ilgilendiren dikey eksenini birkaç on yıldır tehlikededir. Cinsiyet farklılığı konusunda ise iki çelişkili eğilimin eşzamanlı olarak geliştiğini gözlemliyoruz:

---

¹ Bu metnin genişletilmiş hali F. Guignard'ın "Quelle psychanalyse pour le XXIe siècle?" başlıklı kitabının halen yazmakta olduğu 2. cildinin bölümlerinden birini oluşturacaktır. Metnin kısaltılmış hali Temmuz 2019'da Londra'da gerçekleştirilen 51. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) Kongresi'nde Leticia Glocer Fiorini, Julio Moreno ve Florence Guignard'ın Julie Augoyard başkanlığında bir araya geldiği panelde sunulmuştur. Kitabın 2015'te çıkan ilk cildinin Türkçesi derneğimiz tarafından yayına hazırlanmaktadır. Sunum metninin *Psikanalizin Dili* dergisinde yayımlanmasına izin verdiği için F. Guignarda teşekkür ederiz. (Ed.n).

² 'Sonuşmaz, sonu olan bir şey olmaması' anlamında kullanılmıştır (e.n.)

- I. Bir yandan feminizm ve toplumsal cinsiyet çalışmaları ile yayınlarının getirdiği hareketlilik sonrasında, şu anda kadınlar ve erkekler arasında sürekli olarak kurulmuş olan köprülerin olduğu, kız ve erkek çocukların aynı eğitimi paylaştığı, farklı cinsiyetler arasında karşılaştırma ve benzerliklerin geliştiği ve özdeşleşmenin kişinin sahip olmadığı biyolojik cinsiyetin ya da kişinin hayatı paylaşmayı hayal etmediği biyolojik cinsiyetin nesne ilişkilerinin farklı katmanlarından doğduğu bir “toplumsal cinsiyet sonrası” döneme gelmiş bulunmaktayız. Durum mükemmel olmaktan çok uzak olsa da, derinlemesine simgesel işleme bu nedenle sürekli olarak gelişmekte görünüyor.
- II. Ancak diğer yandan, kimliğimizin bir parçası olan biyolojik cinsiyetimizle bağlantılı sınırların aşınmasının bir sonucu olarak gittikçe daha fazla sayıda birey kendi cinsiyetleriyle doğmuş olmaktan yaşadıkları acıyı ifade ederek, cinsiyet değiştirmeye dair ihtiyaçlarını dile getirmeye cesaret ediyor. Taleplerindeki bu somutluk, yıllar boyu sürececek olan tıbbi ve cerrahi tedavilerin yarattığı yoğun fiziksel acı ve ödenmesi gereken onca bedele rağmen, ne olursa olsun talep ettiğini elde etmeye dair etkileyici bir kararlılığı da beraberinde getiriyor. Freud’un, benliğin her şeyden önce bir beden benlik olduğuna dair söylediklerini hatırlatan, kayıp nesnenin ardından yaşanan yas süreçleri, ruhsallık içi ve kişilerarası işlevlerindeki özdeşleşme süreçleri ve derinlemesine simgesel işleme, beden benlik alanı ile ilgili bazı soruları beraberinde getiriyor.

Julio Moreno (Kişisel iletişim, 2018) bizim artık Prometheusvari bir dünya görüşünden ziyade Faustvari bir görüşün içinde olduğumuzu söyler: kibrimiz bizi sürekli olarak sınırlarımızın dışına sürükler ve biz sınırlarımızı nasıl aşacağımızı bulmak için onları birer fırsat olarak görürüz. Ancak, bilinçdışı kısımlar da dahil olmak üzere, bağlı olduğumuz tüm süreçle ilgili düşünme yetimizi koruyamazsak, kimliğimizin tutarlılığı riske girebilir.

Sunumumda bebeğin sadece günlük yaşama uyum sağlayabilmesi için değil, her ne olursa olsun içsel ruhsal yaşamı ve yaratıcılığının sağlıklı gelişimi için de gerekli olan temel koşulları inceleyeceğim. Faustvari geleceğimize ayak uyduracak çocuklarımızın gelişimine daha çok katkıda bulunmalıyız. Aksi

takdirde yeni ütopyalar yerine, ancak yeni şarap tulumlarımızda eski şaraplar bulacağız³.

Bugünün ve Yarının Oidipus'u

İçinde bulunduğumuz post-modern zamanda, Oidipus Karmaşası da yapı-sökümüne uğratılmıştır. Yakın zamanda da ileri sürdüğüm üzere (Guignard, 2015; 2019) Oidipus tanımı gereği içerdiği özellikler bakımından artık bir “Karmaşa” olarak yapılandırılmamaktadır. Ancak gözlemlerime göre, Freud’un da belirtmiş olduğu gibi 4-6 yaş aralığından çok daha erken bir gelişim döneminden itibaren parçaları etkinliğini korumakta ve hem ruhsallık içi hem de kişilerarası ilişkilerimizi etkilemeye devam etmektedir. Dahası, Oidipus Karmaşasının *bilinçdışı özdeşleşmeler* alanı içindeki yeri halen ruhsal yaşamımız ile ilgili araştırmalarımız için paha biçilmez bir değere sahiptir.

[Oidipus Karmaşasının en derinlemesine işlenmiş seviyesi -karşı cinsiyetteki ebeveyne duyulan arzudan vazgeçip, rakibi olan aynı cinsiyetteki ebeveyn ile özdeşleşme- geçerli olmaya devam etmek için çok kolay ve açık bir çerçeve haline gelmiş olsa da, temel bilinçdışı özdeşleşmeler alanı hâlâ ruhsal yaşama dair araştırmalarımızda paha biçilemez bir yere sahiptir.]

[Melanie Klein’in küçük çocuklar üzerindeki gözlemlerinden (Klein, 1928), üçüncünün keşfi ile ortaya çıkan çatışmanın –Freud’un olduğunu düşündüğünden– çok daha önce yaşandığı ve bu durumun birincil, doğum-sonrası aşk/nefret/bilgi nesnesinin keşfinden sağlıklı bir çıkış yolu yaratarak düşünme yetisi (Bion, 1962) oluşumu için de gerekli bir başlangıç noktası olduğu öğrenilmiştir.]

Diana Ehrensaft “Çember İçinde Oidipus Karmaşası” hakkında şöyle der: Ancak bir çember yeni bir insanı dünyaya getirme durumuna karşılık gelebilecek tüm geometrik şekilleri kapsayabilir. Oldukça Faustvari bir itici güç ile şu şekilde ifade eder: “Kültürümüz genetik olan aile bağlarını olmayanlardan üstün tuttuğu sürece bu genetik asimetri, genetik olsun olmasın Oidipus çemberindeki ebeveyn olmaya niyet etmiş kişileri de içeren, karmaşık ve çeşitli geometrik şekillerin olduğu bu dokumayı yok edecek ölümcül bir silah haline gelecektir. Bu içsel şekillerin herhangi birinden taviz verildiğinde, bunlar tahrip edildiğinde ya da inkâr edildiğinde çocuk, ilişkilene

---

³ İngilizce metinde *We would find old wine in new wineskins* olarak kullanılmıştır. İncil’de İsa’nın, yeni şarap tulumlarına yeni şarapların konulması gerektiği, aksi takdirde tulumların patlayarak hem şarabın hem de tulumun kaybedileceğini anlattığı bir bölüm bulunmaktadır (e.n.).

konusunda boşluğa bırakılma ya da *müstakbel ebeveynle bağ kurma açısından* kaygılı duygularla baş başa bırakılma riskine girer (Ehrensaft, 2014)⁴.

Freud'un üçgeninin dışsal değil, içsel bir üçgen olduğunu tartışarak bir "Genişlemiş Oidipus Karmaşası"ndan da söz edebiliriz. Oidipus nitelikli ilişkinin şekli olan üçgen, çocuğun içsel ruhsallık alanında meydana gelen yeterliliğidir ve bunu belirli bir ortama olan herhangi bir davranışsal *uyumdan* ayırt etmemiz gerekir.

Çocuksu

Freud'un çocuksu cinselliği keşfi insan içgüdülerinin ruhsal mirası olan dürtülerin her yerde oluşunun ve öneminin anlaşılmasında büyük bir rol oynadı. "Çocuksu"nun keşfi Freud'a bundan fazlasını getirdi: "Çocuksu nevroz" ile "aktarım nevrozunu" ilişkilendirerek, psikanalitik tedavinin dinamik yapısını anlamasına da olanak sağladı.

Yaklaşık yirmi beş yıl önce, "Çocuksu" kavramını dürtüler, bellek izleri ve düşünme yetisinin önbilinç seviyesinde bir araya geldiği yer olan temel ruhsal yapıyı tarif etmek için ileri sürmüştüm (Guignard, 1996). Kişiye özgü, eşsiz ve bilinçdışı olarak ifade bulan bu duyusal ve motor deneyimlerimiz ile kökenimize ait düşlemlerimizin hayat boyu canlı olduğunu, ruhsal süreçlerimize ve anlam arayışımıza şekil verdiğini savunmuştum. Çocuksuluğumuz cinselliğin, nesne ilişkilerinin ve özdeşleşmelerin her kategorisini düzenler. Bunun her bakım verende de bulunduğunu söylemeye gerek yok. Psikanalistin çocuksuluğunun nasıl çalıştığını, kendi bilinmezliği içinden terapötik işleyişine nasıl destek olabileceğini ya da onu bozabileceğini tanımladım (Guignard, 2019).

Travma alanını inceleyerek, kişinin şöhret ve yetkinliği ne olursa olsun, sapkınlığın cazibesinin insan ruhunu asla terk etmediğini de tartıştım. Bu ifade aynı zamanda, çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel bir nesne olarak kötüye kullanılması ile kendi dürtü gelişiminin ciddi bir şekilde travmatize edilmesi ve bozulması ihtimalini de içermekteydi.

"Yetişkinler ve çocuklar arasındaki dillerin karmaşası"ndan bahseden Sandor Ferenczi (Ferenczi, 1932) *Nebenmensch*⁵ rolünü böylesine tiksindirici bir şekilde oynayan baştan çıkarıcı bir yetişkin tarafından cinsel dürtüleri uyarılan çocuğun *çaresizliği* üzerinde durur.

⁴ İtalikler Florence Guignard'a aittir.

⁵ Nebenmensch tanıdık öteki, komşu anlamları taşımaktadır. (e.n.)

Daha yakın dönemde ise, Jean Laplanche “birincil baştan çıkarılma” kavramından “temel antropolojik bir durum” olarak bahseder: yenidoğanın etrafındaki yetişkinin bilinçdışı –özellikle de çocuğu dünyaya getiren, onu besleyen (emziren), ve her gün ona bakım veren anne- tarafından uygulanan bir baştan çıkarmayı anlatır (Laplanche, 1987).

Günümüzde bir bebeğin doğumu ve bakımında rol oynayanların çokluğu ile annesel bakımın bilinçdışı baştan çıkarıcı içeriğinin önemli ölçüde artacak olması iyi olabilir.

Son olarak, W. R. Bion (1962) psikanalitik düşünme teorisini yenidoğanın annesinin “hayalleme kapasitesi” ile olan erken dönem ilişkisi üzerine kurdu. Bu durum bebek için normal bir yansıtma özdeşleşme örüntüsünü takip ederek, acılarından kurtulmasına ve “düşünceleri düşünme” kapasitesinin ilk modelini yeniden içe almasına izin verir.

Panel için sorularım aşağıdaki gibidir:

Nörobilim ve psikanaliz alanlarında yapılan son araştırmalar ışığında bellek, dikkat ve birincil ilişkisel özdeşleşmelerin bütün yeni doğan insanlardaki en temel, en erken ve en kıymetli yetileri oluşturan üç öge olduğu bulunmuştur. Bir yanda kaçınılmaz olan ve sürekli büyüyen göç hareketleri ve dolayısıyla travmatik koşullarda doğan çocuklar varken, diğer yanda da yardımcı üreme teknikleriyle ile doğan bebeklerde sonsuz bir artış var. Bir bebeğin oluşumu ve bakımıyla ilişkili olabilecek kişiler ve yerlerin sayısını göz önünde bulundurduğumuzda, bugünün ve yarının yenidoğanlarında bu yetilerin gelişimini nasıl anlayabiliriz?

Bu türden bir soruyu cevaplandırabilmek için gelin bu üç yetiyi derinlemesine inceleyelim:

A. Örtük Bellek

“Örtük bellek”, diğer adıyla “işlemsel bellek” ilk olarak Graf ve Schachter tarafından ele alınmıştır (Graf ve Schachter, 1985). Bu bellek, fetüsün erken dönem gelişiminde (özellikle hipokampus ve amigdala) oluşmuş ve çalışmaya hazır hale gelmiş olan sub-kortikal serebral merkezlere bağlıdır. Yani, “örtük bellek” dil ve simgeleştirme kapasitesinin edinilmesi ile bağlantılı olarak (dolayısıyla organize bir kendiliğe doğru) “açık bellek” oluşumundan çok daha önce rahim içinde işlemeye başlamıştır.

Böylesine bir buluş, hem nörobilim hem de psikoloji alanında bellek ile ilgili yapılmış araştırmaların tümünü sorgular niteliktedir. Bu konuda, “ayna nöronlar”, uyku ve rüya alanındaki bilgilerimizi olağanüstü bir nörofizyolog ve psikanalist olan ve yakın zamanda kaybettiğimiz, saygı değer Mauro Mancia’ya borçluyuz (Mancia, 2006; 2007).

Örtük bellek aynı zamanda Melanie Klein’in geliştirdiği “duygulardaki anılar” kavramı ile Jean Laplanche’in ayrıntılandığı “bastırılmamış bilinçdışı” konularıyla da ilişkilendirilebilir (Guignard, 2006).

[Örtük bellek duyuusal-motor deneyimlere dayanmaktadır. Bu durum dolayısıyla, Jean Piaget’nin yaşamın ilk on sekiz ayında gerçekleştiğini düşündüğü “duyuusal motor zekâ” evresi olarak da ele aldığı zekâ gelişimi ile ilgili tanımlamalarına da uymaktadır (Piaget, 1936). Doğum öncesi dönem araştırmaları, fetüsün sadece amnion sıvısını nasıl yuttuğunu ve nasıl parmak emdiğini değil; aynı zamanda rahim duvarına dokunduğunu, vurduğunu ve onu emdiğini ve de göbek bağı ile oynadığını da göstermektedir. Bir yenidoğanın on anne sütü örneği arasından kendi annesinin sütünü nasıl seçtiğini biliyoruz. Aynı şekilde, bir yenidoğanın biyolojik annesinin sesini ve kokusunu algıladığını ve bu uyarılara tepki verdiğini de biliyoruz. Bu tür anılar aynı zamanda üç boyutlu bir “kapsayanın” ön yapısını da içermektedir. Doğumdan sonra bebeklerin bunun arayışında olduğunu görüyoruz. Buna örnek olarak, bebeklerin kafaları beşiğin tepesine değene kadar beşiğin içinde sürünmesini verebiliriz.]

B. Beynin Duyusal Metabolizması ve Örtük Bellek: Düşünme Kapasitesi Gelişimindeki Roller

Örtük bellek, beynin “duyu metabolizması” ile bağlantılı olduğundan fetüsün potansiyel gelişiminin düzenlenmesinde büyük bir rol oynar (Busnel ve Heron, 2010).

W.R. Bion’un kendi psikanalitik düşünme teorisinde duyuusal beta elementleri ile ilgili görüşlerini değiştirdiğini hatırlayalım: önce onların düşünce gelişimi için işe yaramaz olduğunu belirtmiş, ardından ise özellikle bu unsurların, önce duygulara daha sonra ise simgelere dönüşecek ve öznenin *dünya görüşünü* (*Weltanschauung*) belirleyecek olan düşünce oluşumu –alfa işlevi- için gerekli “besinler” olduğunu ileri sürmüştür (Bion, 1962). Aynı şekilde unutmayalım ki, Bion bu tarif ettiği beceri için olmazsa olmaz şartın anne ya da bakım verenin yenidoğanı kapsaması ve yeterince uzun bir süre boyunca, özel bir dikkat ile normal yansıtımlı özdeşleşmeye yer açacak

şekilde ilgilenmesi olduğunu söylemiştir. Bion, bu yetkinliği “annenin hayalleme (reverie) kapasitesi” olarak isimlendirmiş ve bunun, “düşünceleri düşünme yetisinin” oluşması için bir başlangıç noktası olduğunu savunmuştur. Yeterince uzun bir süre boyunca bu ilgiye mazhar olmuş bir yenidoğan, “anne” ile normal bir yansıtımlı özdeşleşme yoluyla etkileşime başlayacak ve adım adım bu annesel düşünme yetisini içe alarak kendisinin kılacaktır.

Duyusal işlevlerin psikosomatik hastalıklar ve zihinsel işleyiş üzerindeki etkisini biliyoruz (Marty, 1991). Aynı şekilde, erken çocukluk döneminde toplum içerisindeki konumlanmanın çocukların akademik becerileri üzerindeki etkilerini de biliyoruz. Bilinen bir diğer klinik gerçek ise, bir bebeğe bakım veren kişiler ile bakım verilen ortamların çeşitliliği arttıkça bebeğin güçlü ve anlamlı ilk bağı kurabilmesinin zorlaştığıdır. R. Spitz bunu uzun zaman önce gözlemlemiş ve buna “hospitalizm” ismini vermiştir (Spitz, 1946).

Taşıyıcı annelerden doğan bebeklerin doğum öncesi hayatları süresince doğrudan ve kesin olarak yaşadıkları mahrumiyeti örtük belleklerine kaydeden duyuşsal unsurların uzun dönemli etkilerini gözlemleyebilmek için daha fazla zamana ihtiyacımız olabilir. Marcel Proust (1946) doğumunda annesinden ayrılmamış olsaydı, bu denli hisli ve güzel bir anı olan “petite madeleine”i bulabilir miydi?⁶

---

⁶ “Et tout d'un coup le souvenir m'est apparu. Ce goût, c'était celui du petit morceau de madeleine que le dimanche matin à Combray ma tante Léonie m'offrait. La vue de la petite madeleine ne m'avait rien rappelé avant que je n'y eusse goûté. Mais, quand d'un passé ancien rien ne subsiste, après la mort des êtres, après la destruction des choses, seules, plus frêles mais plus vivaces, plus immatérielles, plus persistantes, plus fidèles, l'odeur et la saveur restent encore longtemps, comme des âmes, à porter sans fléchir l'édifice immense du souvenir.”

“Ve aniden hatıram gözümde canlandı. Bu tat, Combray’de teyzem Leonie’nin Pazar sabahı bana ikram ettiği küçük madlen parçasıydı. Küçük madlenin görüntüsü onu tatmadan önce bana hiç bir şey hatırlatmamıştı. Fakat artık geçmişten geriye hiçbir şey kalmadığında, yaşayanların ölümünün ardından, şeylerin yıkımından sonra, sadece, daha kırılğan ama daha dayanıklı, daha manevi, daha kalıcı, daha sadık olan koku ve tat, tıpkı hatıranın muazzam yapısını bükmeden taşıyan ruhlar gibi uzun süre bizimle kalır.”

Marcel Proust, 1913 Du côté de chez Swann – À la recherche du temps perdu (Swann’ların Tarafı - Kayıp Zamanın İzinde). Paris: Gallimard 1946, s. 68.

C. Dikkat, Travma ve Yorum

[Dikkatin yorumlama sürecindeki rolünü vurgulayan Bion (1970), dikkatin insan gelişiminin çok erken dönemlerinden itibaren işlemeye başlamasını sağlayan, örtük bellek ve onun beynin duyuşal metabolizması ile bağlantılarını içeren bilimsel keşiflerin yarım yüzyıl daha ilerisindeydi.]

1. Doğumda Dikkat ve Estetik Çatışma

Bir *bebeğin* dikkati gözlemlenebilecek en güzel şeylerden biridir. Onun sadece etrafındakilere dikkat kesilmesine heyecanlanmayız, aynı zamanda bir sonraki adımda da ondan etkilenmeye devam ederiz; doğumda kendini toparlamasına, uykuya dalmasına, birkaç gün sonra küçük ellerini bir araya getirebilmesine ve yaklaşık iki ay içerisinde de kendini çıkardığı sesler ile yatıştırmasına.

D. Meltzer (1988) –bir diğer öncü- örtük bellek ile ilgili ilk yayınların öncesinde, yenidoğanın doğumunda “dünyanın güzelliğini” keşfederken yaşantıladığı duyuşal hisleri tanımlamak için “estetik çatışma” kavramını öne sürmüştür: “*Burası da ‘içerisi’ gibi güzel mi?*”. Böylesine bir formülasyon, hem “içeriye” dair bir hafızayı hem de “içerinin” ebediyen kaybedildiğinin keşfine karşı bir tür birincil savunmayı -birincil bastırma ve inkârı diyelim- gerektirmektedir.

[Ne zaman bir yenidoğan az ya da çok şiddetli bir şekilde ilerlediği bu bilinmeyen yerin keşfinin ardından uykuya dalsa, yeni duyuşal yaşantılarını da kaybettiğini inkâr ettiği bir nesneye geri getirir: onu daha önce kapsamış olan rahme. Eğer örtük belleğin varlığını düşünürsek, o zaman “içerisi” aynı zamanda sonsuza dek kaybolmuş rahim anlamına da gelmektedir. Bu kayıp, içe atmayı ve bununla özdeşleşmeyi hem gerektirir hem de mümkün kılar ve içsel ruhsal kapsayanın da ön taslağı niteliğindedir.]

Ancak, bellekteki ilk kalıntılar bebeğe hâlâ onu kapsayan bir rahme sahip olduğu yanılması verdiğinde yeni bellek izlerini anında edindiği yeni gerçekliğe geçiş bebeğe hızlıca akut bir kayıp hissini getirir. Böylesine acı olan bu his, daha sonra depresif konuma dönüşecek olan gerçeklik ilkesinin öncüllerini müjdelir.

[Hayat boyu derinlemesine işleyen merkezi depresif konumun ruhsal gelişimimiz için ne kadar önemli olduğunu biliyoruz (Gammill, 2007)]. İlk aşk/nefret/bilgi nesnemizin kaybını kabullenebilme ve yasını tutabilme yetisi, “üçüncüyü” keşfetmek, ona yatırım yapmak ve erken Oidipus ilişkisini oluşturabilmek için bir önkoşuldur (Klein, 1928). Bu nedenle, yatırım yapılmış bir nesnenin her türlü kaybını kabullenme kapasitesi,

aynı zamanda simgeleştirme kapasitesini edinebilmek için de şarttır. Bu kapasite ancak simgeleştirilecek nesneye sahip olmaktan vazgeçildiğinde oluşabilir. Ve böyle bir kaybın inkârı, dikkatin yatırım yapılmış kayıp nesneden bir diğerine, tercihen cansız ve yeri doldurulabilir olana geçmesini gerektirir.

2. “Var Olma Hissi” ve Dış Gerçekliğin Somutluğunun Travması.

Dünyanın güzelliği tarafında, “sıradan güzel anne” (Meltzer, 1988), yenidoğanın “insansız gerçek” olarak adlandırdığım şeye korunaksız bir şekilde maruz kalmaması ve dikkatinin “annenin hayalleme kapasitesi” ile desteklenmesi gereken *yenidoğan* için ilk çekici nesne olacaktır. Yenidoğan böyle bir ruhsal yardımdan mahrum bırakılırsa bu, bebek için akut bir acıya sebep olur ve yenidoğan düşünme yetisi ile ilk nesne ilişkilerine/özdeşleşmelere zarar verebilecek şiddetli ve özyıkıcı savunmaları kullanmak durumunda kalacaktır.

Yenidoğan dünyayı keşfi sırasında çok fazla cansız nesne ile, tahammülü zor olan gürültülerle, fazla göz alan ışıkla, fazla mekanik hareketlerle ve yaşamak için çok kısıtlı sürelerde çok farklı yerlerle karşılaştığı zaman yepyeni duysal ve motor yetileri ile algılamaya başladığı güzel dünyamızın keşfi travmatik bir kâbusa ve çözümlenmesi zor bir faciaya dönüşür, uyanırken onu derin bir karmaşaya sürükler ve onu bunlara karşı esaslı savunmalar kullanmaya iter. Burada Rank’in doğum travması (Rank, 1924) yerini alır: böylesine beyin yıkayan bir karmaşaya maruz kalan yenidoğan, minimum tutarlılıkta bir “var olma hissini” (Winnicott) düzenleyebilecek yeterliliğe sahip değildir. Yenidoğan daha sonra kendisine dayatılan bölmeye –hatta parçalanmaya- uyumlu bir şekilde kendini savunacaktır.

Önce Ferenczi (1931), sonra Meltzer (1967) bebeğe dış dünya tarafından dayatılan bölmeleri tanımladılar; bunlar, “İyi, bunu yutmak istiyorum” ve onu tamamlayan karşıtı, “Kötü, bunu tükürmek istiyorum” şeklinde tanımlanabilecek olan, ilk nesneyle bir ilişki kurabilmek için gerekli olağan hatlardı (Freud, 1925).

3. Özalgı, Algı ve Annenin Gözlerinin Deneyimlenmesi.

Winnicott (1967), olağan bir anne-bebek ilişkisinde, bebeğin annesinin gözlerine bakarken kendini gördüğünü belirtmiştir. Bu psişik hareketi sıradan algılamadan ayırmış, buna “özalgı”⁷ demiş ve “var olma deneyiminin” ilk aşaması olarak ele

---

⁷ Metinde « Apperception » olarak kullanılmıştır (e.n.).

almıştır. Bu özalgı deneyimi annesi kendisine baktığı, dokunduğu, kokladığı, öptüğü, onu idare ettiği, ona yönelerek konuştuğu için oluşmuştur. Yani bebek annenin derin duyuşal yatırımının nesnesi olmuştur.

Eğer anne bebeğe yatırım yapmakta zorlanırsa, bebek duyuşal durumunu öngörmek ve denemek amacıyla annenin yüzünün varyasyonlarına algısal olarak “yapışacaktır”. Bebek kendi ihtiyaç ve arzularını terk edecek ve algıladıklarını kendine ait deneyimler olarak yaşayamayacaktır.

4. DEHB ve Diğer Ruhsal Sorunlar: Nesne Kaybı ve Yas Süreci Olmayan Bir Evren Aramak

Sağlıklı bir ruhsal gelişim dikkat yetisini iyi koşullarda koruyabilmeyi gerektirir. Yukarıdaki gözlemler de bunun, yatırım yapılmış bir nesne kaybının ardından yaşadığımız yas sürecini üstlenebilme cesaretimize ve kararlılığımıza bağı olduğunu belirtmektedir. Buna rağmen, günümüzde çocuklar DAMP (Dikkat, Motor Kontrol ve Algılama Eksikliği) ve DEHB (Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) gibi sendromlardan gün geçtikçe daha fazla muzdaripler. Bu da, çocukların örtük bellek ve dikkatlerinin gerçek yeterliliğinin göz ardı edildiği, hatta yaşam biçimleriyle kötü muamele gördükleri anlamına geliyor.

Birçok yaygın kişilik bozukluğunun, nesnenin yas süreçlerindeki bir patolojiden kaynaklandığını iddia ediyorum ve bu da haz/hazsızlık ve gerçeklik ilkeleri arasında bir dengesizliğe neden olur. Böyle çocuklar, kendilerini kayıpla yüzleşmeye, devam etmeye, yas tutmaya ve kendilerini geliştirmeye götürecek olan ruhsal gerçeklik ilkesine karşı savunurlar. Örneğin, B. Salomonsson (2006) DAMP ve DEHB sendromlarından muzdarip çocuklarda, sembol oluşumunda ciddi zorluklar gözlemlemiştir.

Bitirirken, Bilinmeyenin Uçurumu

Tarihçi Philippe Ariès (Ariès, 1971) 18. yüzyılda batılı toplumumuzda çocuğun ailedeki yerinin nasıl oldukça yeni bir sosyolojik yapılanma içinde olduğunu göstermiştir. 20. yüzyıl iki yüz yıldan fazla bir süredir işlemekte olan ebeveynlik tarzını adım adım yapı bozumuna uğratmış görünüyor. 21. yüzyıl da kırılmağını ve geçici doğasını ortaya koymuş bir annelik ve babalığı miras almıştır. Çiftlerde heteroseksüel egemenliğin yapı bozumuna uğraması ile kadınsılığın yapı bozumuna uğraması tamamlayıcı şekilde erkeksiliğın de yapı bozumuna uğramasını beraberinde

getirmiştir. Her insanın rahim içi yaşamından ölüme kadar, bilinçdışı ruhsal dünyasını düzenlemeye devam eden bir nitelik olarak sadece *Çocuksu* bu değişime ayak diremektedir.

Fakat, bugünün ve yarının çocukları, özdeşleşmek ve gelişmek için kendilerine düne kadar insan gelişimi için gerekli olduğunu düşündüğümüz ve deneyimlediklerimizden farklı, yeni destekler bulmak zorunda kalacaklar. Kimlik duygumuz ne kadar esnek ve uyumlu olursa olsun, psikosomatik gerçekliğimizden bağımsız olarak bir değişim yaratamaz. Kimlik duygumuzun güvencesi olan sınırlarımızın herhangi bir değişikliğe uğraması somatik, ruhsal, toplumsal ya da iklimsel bilinçdışı işleyişimiz için üzücüdür. (Ne kadar çok olursa olsunlar, biz onların sadece bilinç düzeyinde olanlarının farkındayız.) Düşünceme göre, böylesine bir kimlik değişiminin toplumsal boyutunun hâlâ daha fazla zamana ihtiyacı var, eğer başarılabilirse. Bilimsel araştırmalar bile, düşünce biçimindeki herhangi bir değişikliğe uyum sağlanması için gereken süreden etkilenirler, özellikle insan ve sosyal bilimler alanlarında.

Bana göre, biyolojik cinsiyet atıflarını ve biyolojik üremeyi yapı bozumuna uğratmak Faustvari adımlara özgüdür. Oysaki tarihsel göçleri ve göçlerin yarattığı badireler ile felaketleri yönetmek ise daha çok Prometheusvari adımlardır.

Gelecekte, çoğu çocuk bu iki anlayıştan birinden gelecek ve bizim, onların bu değerli yetilerini -örtük bellek ve dikkat- geliştirmelerine ve bir bilgisayardan farklı bir şey olabilmelerine yardım edecek yeni yollar bulmamız gerekiyor.

Bir embriyo kariyerine ister bir rahimde, isterse de bir deney tüpünde başlasın, ne yaratılma şeklinden, ne bunun için sahip olunan ilişkiyel ya da narsistik nedenlerden, ne de dünyaya gelişinin az ya da çok arzulanmasından sorumlu değildir. Bebeğin sadece iyi tıbbi koşullarla kapsanarak değil, aynı zamanda iyi insani koşullarla da kapsanarak gelişmeye hakkı vardır. Ve gebe kalma, gebelik süreci ve ebeveyn olma koşulları ne kadar karmaşıklaşırsa, bu insani kapsanma koşullarını bir araya getirmek daha da zorlaşır.

Ayrıca bir bebeğin ilk çevresi ne kadar travmatik ve belirsiz olursa, bebeğin nesillerarası travmanın epigenetik izlerinin üstesinden gelmesi (Giacobino, 2013), aynı şekilde simgesel ve yaratıcı bir şekilde kendini ve dünyayı inşa etme yolunda kendi örtük belleğini ve dikkatini de derinlemesine çalışmayı sağlamasının da daha zor olacağını göz önünde bulundurmalıyız.

Psikanalistler olarak en azından, insanlığın geleceği için endişelenen herkesin yanında olabiliriz. Yeni bir *Nebenmenschen* (Freud, 1950 [1895]) toplumu inşa edebilmek için çok sayıda insana ve herkesin niteliklerini ve yetilerini bir araya getirmek konusunda daha fazla kararlılığa ihtiyacımız var.

Ve korkarım ki bu, daha ziyade Prometheusvari bir bakış açısı... Yine de size Leonard Cohen'in şu güzel sözlerini hatırlatmak isterim: "Her şeyde biraz çatlak var, oradan içeri sızar bütün ışıklar..." (Cohen, 1992).

Çeviren: Derya Gökalp

Kaynakça

- Ariès, P. (1971). Histoire des populations françaises et de leurs attitudes devant la vie Paris Seuil coll. « Point histoire ». s. 326.
- Bion, W. R. (1962). A theory of Thinking. *International Journal of Psychoanalysis* 43, s. 4-5. (Bion, W.R. (1967) *Second thoughts*. Selected Papers on Psycho-analysis. Londra: Heinemann Ltd. içinde de bulunmaktadır).
- Bion, W. R. (1970). *Attention and Interpretation*. Londra: Tavistock Publications (Yeniden Basım, Londra: Karnac Kitaplığı, 1984).
- Busnel, M.C. & Héron, A. (2010). Le développement de la sensorialité fœtale. *La Naissance : histoire, cultures et pratiques d'aujourd'hui* içinde. R. Frydman & M. Szejer, s. 633-643. Paris: Albin Michel.
- Cohen, L. (1992). *Anthem* [Şarkı]. *The Future Albümü* içinde. Kolombiya: Leonard Cohen vd.
- Ehrensaft, D. (2014). Family complexes and oedipal circles: mothers, fathers, babies, donors, and surrogates. *Psychoanalytic Aspects of Assisted Reproductive Technology* içinde, s. 19-43. (Haz. Mali Mann). Londra: Karnac.
- Ferenczi, S. (1931). Child Analysis in the Analysis of Adults. *Final Contributions to the Problems and Methods of Psycho-Analysis* içinde. (Haz. Michael Balint, Çev. Eric Mosbacher). New York: Brunner-Mazel (1980). [Londra: Karnac, 1994].
- Ferenczi, S. (1932). Confusion of Tongues Between the Adult and the Child -The Language of Tenderness and of Passion. *International Journal of Psycho-Analysis* 30, s. 225-230. [Aynı zamanda *Final Contributions to the Problems and Methods of Psychoanalysis* içinde, Haz. Michael Balint].
- Freud S. (1925). Negation. SE:19. Londra: Hogarth Press.
- Freud, S. (1950 [1895]). Project for a Scientific Psychology. SE: 1, s. 318.
- Gammill, J. (2007). *La position dépressive au service de la vie*. Paris: Érès.

- Giacobino, A. (2013). Stochasticité: la troisième variable, *Revue médicale suisse* içinde, s. 396.
- Graf, P. & Schacter, D.L. (1985). Implicit and explicit memory for new associations in normal and amnesic subjects. *Journal of Experimental Psychology. Learning, Memory and cognition* 11, s. 501-518.
- Guignard, F. (1996). The Infantile in the analytical relationship. *International Journal of Psychoanalysis* 76, s. 1083-1092 (Çev. Philip Slotkin, ve Au Vif de l'Infantile. Réflexions sur la situation analytique, Coll. « Champs psychanalytiques », Delachaux & Niestlé Lausanne. 2e éd. Mars 2002).
- Guignard, F. (2006). La pensée de Jean Laplanche. Convergences et apories. *Psychiatrie française* 161.
- Guignard, F. (2019). Psychoanalytic Concepts and Technique in Development, *The New Library of Psychoanalysis* içinde. Londra: Routledge / Taylor & Francis.
- Klein, M. (1928). Les stades précoces du conflit œdipien, *Essais de psychanalyse*, s. 229-241. Paris: Payot (Basım yılı:1967).
- Laplanche, J. (1987). Nouveaux fondements pour la Psychanalyse. *La séduction originaire*. Paris: P.U.F.
- Mancia, M. (2006). *Psychoanalysis and Neuroscience*. Newyork: Springer.
- Mancia, M. (2007). Feeling the words. *Neuropsychanalytic Understanding of Memory and the Unconscious*. Londra: The New Library of Psychoanalysis.
- Marcel, P. (1913). Du côté de chez Swann. *À la recherche du temps perdu*. 1/7. s: 68. Paris: Gallimard.
- Marty, P. (1991). Mentalisation et psychosomatique, *Paris Les empêcheurs de penser en rond*.
- Meltzer, D. (1967). *The psychoanalytical Process*. Londra: Heinemann.
- Meltzer, D. & Harris Williams, M. (1988) The Apprehension of beauty. *The role of aesthetic conflict in development, art and violence*. Perthshire: Clunie Press Perthshire.
- Piaget, J. (1936). *La naissance de l'intelligence*. s. 25-43. Neuchâtel: Delachaux & Niestlé.
- Rank, O. (1924). *Le traumatisme de la naissance*. Paris: Payot et Rivages. (Basım yılı 2002).
- Salomonsson, B. (2006). L'impact des mots sur les enfants souffrant d'une hyperactivité associée à un déficit de l'attention (ADHD). Conséquences pour la technique psychanalytique. *L'Année Psychanalytique Internationale* 2007/1.
- Spitz, R. (1946). *The First Year of Life*. New York: International Universities Press.
- Winnicott, D.W. (1967). Le rôle de miroir de la mère et de la famille dans le développement de l'enfant. *Jeu et realite* içinde, s. 153-162. Paris: Payot (1971).